

ELINA VUOLA (TOIM.)

**Uskonto ja kehitys:
Näkökulmia suomalaiseen
kehitysyhteistyöhön ja
-tutkimukseen. Helsinki:
Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura 2015. 230 s.**

Lähetysjärjestöt ja uskonnollistaustaiset järjestöt olivat edistäneet inhimillistä kehitystä ympäri maailmaa jo kauan ennen kuin nykyvuotoinen valtiollinen kehitysapu muodostui 1950- ja 1960-luvuilla. Ne ovat monessa maassa edelleen parhaita kehityskysymysten asiantuntijoita erityisesti ruohonjuuritasolla: niiden pitkäaikaiset yhteistyösuhteet paikallisiin seurakuntiin ja yhteisöihin sekä kielitaitoiset työntekijät ovat tyypillisesti toimineet mainioina voimavaroina kehitysyhteistyölle. Uskonto ei kuitenkaan ole aina hyväksi kehitykselle. Siten uskonnon ja kehityksen välisten suhteiden laaja-alainen, läpinäkyvä ja jatkuva tutkiminen on mitä tarpeellisinta globaalin inhimillisen kehityksen kannalta.

Akatemiaprofessorina Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa toimivan Elina Vuolan toimittama *Uskonto ja kehitys* -kirja on arvokas lisä alan suomalaiseen keskusteluun. Teoksen lehdillä edustava joukko maan parhaita asiantuntijoita valottaa aihepiiriä sekä tuntemisensa ei-länsimaisissa konteksteissa että yleisemmin. Toistuvasti käy ilmi, että globaalin etelän paikallisyhteisöjen elämässä ja ajattelutavoissa uskonnon ja kehityksen teemat nivoutuvat toisiinsa varsin seikkaperäisesti.

Suomen valtio on tukenut uskonnollistaustaisten järjestöjen (faith-based organizations, FBO) tekemää kehitysyhteistyötä vuodesta 1974 alkaen. Uskonnon ja kehitysyhteistyön leikkauspisteet ovat erityisen mielenkiintoisia tässä asiayhteydessä, sillä Ulkoasianministeriön ohjeiden mukaan sen tukemat kehityshankkeet tulee pitää erillään us-

konnollisesta työstä. Pääsääntöisesti tämä ei ole ollut ongelma käytännönläheisessä kehitysyhteistyössä. Toisaalta uskonnollistaustaiset kehitysjärjestöt eivät aina ole korostaneet uskonnollisia aiheita edes silloin kun tämä olisi ollut valaisevaa. Vuolan termein ilmaistuna ne ovat vaikuttaneet usein pikemminkin ”sammutetuksi lyhdyksi”. Samalla Vuola pitää turhauttavana sitä, että arvopohjan perusteluja ja itsekkäitä arvioita odotetaan yksinomaan uskonnollistaustaisilta eikä myös muunlaisiin katsomustaustoihin nojautuvilta kehitysjärjestöiltä.

Vuola nostaa esiin yhtenä uskonnollistaustaisten järjestöjen erityispiirteinä niiden verrattain monimuotoisen rahoituspohjan. Jos ja kun valtio vähentää omaa rahoitustaan näille järjestöille, se saattaa samalla etäännyttää niitä yhteisesti jaetuista kehityspäämääristä. Uskonnollistaustaisilla järjestöillä on kuitenkin hengelliset ja uskontoon sitoutuvat moraaliset arvot eksplisiittisenä toiminnan pohjana. Siten ei voida pitää itsestään selvänä, että ne edistävät aivan samoja kehityspäämääriä kuin vastaavat sekulaarit toimijat.

Uskonto ja kehitys -kirjassa ‘uskonto’ käsitetään laajasti instituutioina, oppijärjestelminä, eettisinä ohjeina ja elettyinä uskontona. Kussakin luvussa nämä uskonnon ulottuvuudet painottuvat eri tavoin. Tarkasteltavana ovat kuitenkin lähes yksinomaan kristillistaustaiset kehitysyhteistyötä tekevät järjestöt. Tämä fokusointi vastaa pääpiirteissään alan suomalaisten toimijoiden nykytilaa, vaikka kansainvälisesti katsoen esimerkiksi islamilaistaustaiset kehitysjärjestöt ovat viime aikoina lisänneet toimintaansa muun muassa Afrikassa.

Arkkipiispan erityisavustaja ja Kirkon Ulkomaanavustaja (KUA) johtotason tehtävissä työskennellyt Petri Merenlahti vertailee kirjassa uskonnollistaustaista kehitysyhteistyötä vastaavaan muiden kehitysjärjestöjen työhön. Hän toteaa ole-

van vain osittaista näyttöä siitä, että edelliset toimisivat kaikkein köyhimpien hyväksi paremmin kuin jälkimmäiset. Toisaalta Merenlahti kysyy, onko ylipäänsä mielekästä yrittää arvioida eri vakaumusten innoittamaa kehitysyhteistyötä vain hyötynäkökulmasta. Eihän työssä ole sen tekijöillekään useimmiten kyse yksinomaan hyödyn tuottamisesta. Kysymystä uskonnollisen motivaation hyötyarvosta ei ole kuitenkaan syytä sivuuttaa. Latinalaisessa Amerikassa esimerkiksi Kirkon Ulkomaanavun palveluksessa työskennellyt Tapio Leskinen huomauttaa auttamisen motiiveja luotaavassa artikkelissaan, että lähes puolet suomalaisista perustelee osallistumistaan kehitysyhteistyöhön sillä, että niin voi toteuttaa kristillistä lähimmäisenrakkautta.

Akatemiatutkija Päivi Hasun analysoimassa helluntailais-karismaattisessa liikkeessä uskonto ja kehitys kytkeytyvät toisiinsa usein holistisen ihmiskuvan kautta: ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kuuluvat sekä hengellinen että fyysinen puoli ja lisäksi voimakas yhteisöllisyys ja sosiaalinen osallistuminen. Tosin juuri karismaattiseen uskonnollisuuteen niin globaalissa pohjoisessa kuin globaalissa etelässä liittyy myös se riski, että sairauksien ja köyhyyden selittäminen hengellisillä voimilla siirtää huomion pois sosiaalisesta vastuusta ja osattomuutta tuottavista yhteiskuntarakenteista.

Jos kehitystä pyritään kuitenkin edistämään korkeintaan yhteistyössä kokonaisvaltaista ihmiskuvaa edustavien yhteisöjen kanssa osallistumatta lainkaan niiden yhteisöllisyyteen, voidaan päätyä vahvistamaan eräänlaista antropologista köyhyyttä. Professorit Auli ja Mika Vähäkangas herättävät tällaisen kysymyksen artikkelissaan, jossa he peräänkuuluttavat lisähuomiota paikallisille yhteisöille kehityksen edistäjinä – ja toisinaan sen jarruina. Samalla he muistuttavat, että liika ulkopuolinen apu voi osaltaan

heikentää paikallisyhteisön omaehtoisia edellytyksiä toimia kehityksen moottorina.

Roomalaiskatolinen Pyhän Marian lähetyksiasema Ugandassa tarjoaa varsin mielenkiintoisen esimerkin uskonnon ja kehityksen perustavanlaatuisesta kietoutuneisuudesta toisiinsa. Ugandalaisen kontekstin asiantuntija, tohtorikoulutettava Henni Alava selvittää artikkelissaan seikkaperäisesti, miten tämä asema on toiminut Kitgumin pikkukaupungissa keskeisessä roolissa niin uskonnollisella kuin poliittisella kentällä, kuten myös koulutus-, sairaanhoito- ja avustussektorilla. Maassa, jossa jopa yli 80 prosenttia väestöstä osallistuu uskonnolliseen tilaisuuteen vähintään kerran viikossa, politiikan ja uskonnon nivoutumista toisiinsa pidetään pääasiassa itsestään selvänä tosiasiana. Alava kuitenkin korostaa, ettei aihepiiri ole suinkaan ongelmaton. Kiistelyä käydään alati siitä, kuka saa ja miten saa sekoittaa politiikkaa ja uskontoa. Tällaisissa olosuhteissa uskonnollisten toimijoiden roolit omistajina ja päätöksentekijöinä ovat toisinaan jopa tärkeämpiä kuin arvo- ja mielipidevaikuttajina.

Suomen ekumeenisen neuvoston pääsihteeri Mari-Anna Pöntinen jatkaa osaltaan keskustelua uskosta, arvoista ja kehityksestä erityisesti eteläisen Afrikan kontekstissa. Hän muistuttaa kirkkojen työskentelevän suurelta osin käyttäytymistä ohjaavia yksittäisiä kieltoja ja käskyjä syvemmillä kulttuurin tasoilla sekä myyttien ja uskomusten alueilla. Pöntinen ehdottaa, että mitä vahvemmin yksilö on omaksunut kulttuurin perusarvot, sitä vapaampi hän on suhteessa normeihin ja niiden muutoksiin. Tällainen lähestymistapa avaa yksilölle mahdollisuuksia perustella, miten esimerkiksi kirkkojen patriarkaalisia rakenteita voi mahdollisesti muuttaa uskontojen ja kulttuurien sisältäpäin.

Uskonto ja kehitys -kirja tarjoaa uskonnon ja kehityksen kysymyksistä kiinnostuneille oivallisen mah-

dollisuuden kehittää uskontojen lukutaitoa tässä varsin monitahoisessa asiayhteydessä. Vaikka esimerkiksi yhteisöllisyys, kokonaisvaltainen ihmiskuva sekä uskonnon merkitys arvo- ja poliittisena vaikuttajana nousevat kontekstilähtöisissä analyyseissä toistuvasti esiin, näitä aiheita koskevat yleistykset voivat johtaa helposti harhaan juuri tilanteiden moninaisuuden tähden. Toisinaan taas eteläisten ja pohjoisten kontekstien yhteisiin piirteisiin voisi kiinnittää enemmänkin huomiota. Esimerkiksi altruismin merkitys kehityksen rahoitukselle otetaan huomioon, muttei juurikaan tähän liittyvää yhteisöllisyyttä ja holistisen ihmiskuvan kaipuuta myös globaalissa pohjoisessa.

Kirjoissa on hyvä olla rajauksensa. Kuitenkaan uskontojen lukutaito ei voine kehitysyhteistyön pohjoisen ulottuvuuden yhteyksissä tarkoittaa mielekkäästi vain uskonnollisten oppien ja selkeiden käytäytymistä ohjaavien käskyjen tuntemista (pelkistetysti lähimmäisenrakkautta ja ihmisarvoa), vaan sen on oltava – kuten Vuola sinänsä hyvin korostaa – aidosti monitasoista.

Kirja ei tarjoa kovin seikkaperäistä kuvaa uskonnoista alan sekulaarien toimijoiden näkökulmasta. Miten erityisesti uskonnollisesti tunnustuksettomiin malleihin oikeudenmukaisesta kehityksestä voitaisiin integroida uskontolähtöisiä näkökohtia? Useimmat kehitysyhteistyön johtavat tahot tulevat jatkossakin toimimaan uskonnollisesti tunnustuksettomalta pohjalta. Edes moniulotteinen uskonnon lukutaito ei kuitenkaan vielä implikoi mitään tiettyä ratkaisumallia lisääntyneen ymmärryksen käytännölliseksi hyödyntämiseksi oikeudenmukaisuusperustaisessa kehitysyhteistyössä.

Kirja tarjoaa runsaasti viitteitä käytännöllisten ratkaisumallien suuntaan. Muun muassa monet sen loppusanoihin sisällytetyistä kymmenestä uskontoa ja kehitystä koskevasta teesistä ovat nimenomaan käytännöllisiä. Tilanteessa, jossa eri-

tyisesti valtiollista tukea on huomattavasti leikattu uskonnollistautaisilta toimijoilta, jatkokeskustelussa olisi aiheellista kysyä vielä suoremmin, onko tämä oikein. Helppoja vastauksia kysymykseen on turha odottaa, koska perustellut ratkaisuyritykset edellyttäisivät sekä uskontoa että oikeudenmukaisuutta koskevan keskustelun moniulotteista analyysia. Tällaisessa lähestymistavassa olisi tarpeen ottaa seikkaperäisesti huomioon myös muiden uskontojen kuin kristinuskon pohjalta toimivia järjestöjä, vaikka niitä johdettaisiinkin muualta kuin Suomesta.

VILLE PÄIVÄNSALO, PROF.

JONATHAN D. JAMES (ED.)
A Moving Faith: Mega Churches Go South. New Delhi: Sage Publications 2015. 260 s.

A Moving Faith kertoo protestanttisen ja yleisemmin karismaattisen kristinuskon muutoksesta. Kristityistä 60 prosenttia – vuonna 2050 jo 75 prosenttia – elää globaalissa etelässä. Siellä vaikuttavat myös suurimmat megakirkot, joiden kokouksissa on vähintään 2000 säännöllistä osallistujaa.

Kirjan kymmenen artikkelia käsittelevät Afrikkaa yleensä ja Nigeriä erityisesti, Aasiaa (Etelä-Korea, Filippiinit ja Intia), Australiaa (Hillsong-ilmio) sekä Latinalaista Amerikkaa Perun ja Brasilian näkökulmasta. Artikkelit ovat luonteeltaan sekä dokumentoivia että arvioivia, mutta niiden taso vaihtelee. Lukiessa tulee selväksi, että suurimmat kirkkokunnat ja rakennukset eivät ole enää Yhdysvalloissa. Paul Yonggi Chon perustama Yoido Full Gospel Church Soulissa on megakirkon